

O‘QUVCHILARDA TINGLAB TUSHUNISH (LISTENING) KO‘NIKMASINI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Ilmiy rahbar: Egamberdiyeva Iroda

ADCHTI dotsenti

Erkinova Gulsanam

Ingliz filologiyasi, o‘qotish

metodikasi va tarjimashunoslik

fakulteti 1- kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tili ta’limida tinglab tushunish (listening) ko‘nikmasini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Tinglash ko‘nikmalari o‘quvchilarda tilni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llash, muloqotga kirishish va o‘z fikrini tushunilgan ma’lumot asosida ifodalash qobiliyatini shakllantiradi. Maqolada zamonaviy texnologiyalar, audio-video materiallardan foydalanish, kommunikativ yondashuv, shuningdek, bosqichma-bosqich mashqlar tizimi orqali tinglashni samarali o‘rgatish yo‘llari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tinglab tushunish, ingliz tili, kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, zamonaviy texnologiyalar, audio-video materiallar, til ko‘nikmalari.

KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida ingliz tili xalqaro muloqot vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Tilni puxta o‘zlashtirishda to‘rt asosiy ko‘nikma — o‘qish, yozish, tinglash va gapirish — bir butun holda shakllantiriladi. Shulardan tinglab tushunish ko‘nikmasi tilni egallashning asosiy poydevorlaridan biri bo‘lib, o‘quvchilarning eshitilgan matnni idrok etish, asosiy mazmunini ajratib olish va unga nisbatan munosabat bildirish qobiliyatini rivojlantiradi. Ammo amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab o‘quvchilar uchun aynan tinglash jarayoni eng murakkab ko‘nikmalardan biri hisoblanadi.

1. Tinglab tushunish ko‘nikmasining nazariy asoslari

Tinglab tushunish til o‘rganish jarayonida reseptiv (qabul qiluvchi) ko‘nikmalar qatoriga kiradi. Tilshunolar fikricha, tinglash jarayonida o‘quvchi nafaqat tovush signallarini idrok etadi, balki ularni tahlil qiladi, semantik jihatdan bog‘laydi va nutqiy

vaziyatga moslashtiradi. Shu bois, tinglashni o'rgatish jarayonida:fonetik farqlash qobiliyatini rivojlantirish,asosiy va ikkinchi darajali ma'lumotni ajratish,eshitilgan matn asosida xulosa chiqarish,tezkor idrok va diqqatni jamlashni shakllantirish muhim hisoblanadi.

2. Tinglab tushunishni shakllantirishda kommunikativ yondashuv

Kommunikativ metodika o'quvchini real hayotiy vaziyatlarga tayyorlashni maqsad qiladi. Tinglab tushunishda bu quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

Dialog va suhbatlarni audio shaklda tinglatish.

Rasmiy va norasmiy muloqot namunalaridan foydalanish.

Rol o'ynash mashqlarida eshitilgan matnga asoslangan vaziyatlarni qayta jonlantirish. Guruhda muhokama qilish orqali tinglangan matnni mustahkamlash.

3. Interfaol metodlar va zamonaviy texnologiyalarning o'ri

Bugungi kunda tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda. Masalan:

Onlayn platformalar (BBC Learning English, TED Talks, Duolingo) yordamida turli darajadagi matnlarni tinglash.Podkastlar va audiokitoblar orqali o'quvchilarda mustaqil tinglash odatini shakllantirish. Videodarslar va subtitrli filmlar tinglash va ko'rish ko'nikmasini uyg'unlashtirish. Avtomatlashtirilgan test tizimlari yordamida tinglangan matnni tushunish darajasini baholash.

4. Bosqichma-bosqich mashqlar tizimi

Tinglab tushunishni samarali o'rgatish uchun mashqlar ketma-ketligi muhimdir:

1. Oldindan tayyorlov mashqlari – tinglashdan avval asosiy so'z va iboralarni o'rganish.

2. Umumiy mazmunni aniqlash mashqlari – birinchi tinglashda asosiy g'oyani tushunishga yo'naltirish.

3. Detallashgan mashqlar – ikkinchi marta tinglashda asosiy faktlarni ajratib olish.

4. Kreativ topshiriqlar – tinglangan matn asosida savollarga javob berish, matnni davom ettirish yoki o'z fikrini bildirish.

XULOSA

O'quvchilarda tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish zamonaviy ingliz tili ta'limining eng muhim vazifalaridan biridir. Ushbu ko'nikmani rivojlantirish uchun kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, audio-video materiallar hamda bosqichma-bosqich mashqlar tizimi uyg'unlashgan holda qo'llanilishi zarur. Natijada, o'quvchilar nafaqat ingliz tilini tinglab tushunish, balki uni amaliy muloqotda samarali qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brown, H. Douglas.(2015)Teaching by Principles:An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson Education.
2. Harmer, Jeremy.(2012)The Practice of English Language Teaching. Longman.
3. Field, John.(2008) Listening in the Language Classroom. Cambridge University Press.
4. Richards, Jack C. & Renandya, Willy A(2002)Methodology in Language Teaching. Cambridge University Press.